

ปัญหาเกี่ยวกับป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายกับเจ้าหน้าที่ Problems Concerning the Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance Involving State Officials

สุทธิชัย บัวรอด^{1*} และวรรณวิภา เมืองถ้ำ²

Sutthichai Buarot^{1*} and Wanwipa Muangtham²

^{1*}นักศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^{1*}Master student in Law Sukhothai Thammathirat Open University

²Lecturer from the Faculty of Law Sukhothai Thammathirat Open University

*Corresponding Author Email: aofoofwerdews2000@gmail.com

Received: 9 April 2026 Revised: 11 June 2026 Accepted: 20 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความหมายแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานในต่างประเทศและประเทศไทย 3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายในต่างประเทศและประเทศไทย และ 4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ และเอกสารราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ทฤษฎีสัญญาประชาคม ยืนยันว่ามนุษย์มีสิทธิในร่างกายและชีวิตมาแต่กำเนิด รัฐไม่อาจลิดรอนได้แม้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทฤษฎีสัญญาประชาคม อธิบายว่าหากเจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจไปกระทำการทรมานหรือบังคับให้บุคคลสูญหาย ย่อมเป็นการผิดสัญญาประชาคม รัฐจึงต้องรับผิดชอบ 2) เมื่อเปรียบเทียบต่างประเทศ กับประเทศไทย พบว่าต่างประเทศมีกฎหมายบัญญัติความผิดฐานทรมานและบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นการเฉพาะ มีองค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และสอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (UNCAT) และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้สูญหาย (ICPPED) 3) ปัญหาของประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ พ.ศ. 2565 กำหนดนิยามการทรมานที่แคบเกินไป โดยต้องพิสูจน์เจตนาเพื่อให้ได้คำรับสารภาพ ทำให้เอาผิดเจ้าหน้าที่ได้ยาก และ 4) ผู้ศึกษาเสนอขยายนิยามการทรมานให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ นำหลักการพิสูจน์กลับ มาใช้ให้รัฐเป็นฝ่ายพิสูจน์ความบริสุทธิ์ จัดตั้งหน่วยงานอิสระตามหลักการปารีส

ให้มีอำนาจเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวโดยไม่ต้องขออนุญาตล่วงหน้า รวมถึงรับรองสิทธิในการรับรู้ความจริง ของครอบครัวผู้สูญหาย เพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐอยู่ภายใต้การควบคุมตามกระบวนการยุติธรรมอย่างชัดเจนในทุกขั้นตอน

คำสำคัญ: การทรมาน, การบังคับให้บุคคลสูญหาย, เจ้าหน้าที่รัฐ

Abstract

This research consists purposes were 1. to examine the concepts, theories and legal principles related to the prevention and suppression of torture and enforced disappearance 2. to comparatively analyze laws on the prevention and suppression of torture in foreign countries and Thailand 3. to study and analyze problems concerning the prevention of torture and enforced disappearance in foreign countries and Thailand and 4. to propose recommendations for legal reforms on the prevention and suppression of torture and enforced disappearance by state officials. This study employs qualitative research using a documentary research methodology. The researcher collected data from relevant documents, laws, regulations, notifications and other official documents concerning the prevention and suppression of torture and enforced disappearance by state officials. The collected data were analyzed using Qualitative Content Analysis. The findings reveal that 1) Natural Rights Theory affirms that human beings possess inherent rights over their body and life that the state cannot deprive even in emergencies, while Social Contract Theory holds that torture or enforced disappearance by state officials constitutes a breach of the social contract for which the state must be accountable. 2) Compared to foreign jurisdictions such as the United States, United Kingdom and France, Thailand lacks specific legislation criminalizing these acts, independent oversight bodies and victim redress mechanisms aligned with the United Nations Convention Against Torture (UNCAT) and the International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (ICPPED). 3) Thailand's Anti-Torture and Enforced Disappearance Act B.E. 2565 defines torture too narrowly, requires proof of intent to obtain a confession and suffers from a culture of impunity and 4) The researcher recommends broadening the definition of torture to align with international conventions, reversing the burden of proof onto the state, establishing a Paris Principles-compliant independent body with unannounced inspection authority and guaranteeing families' right to truth.

Keywords: Torture, Enforced Disappearance, State Officials

บทนำ

การทรมาน (Torture) และการกระทำให้บุคคลสูญหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ (Enforced Disappearance) ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง และได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นการกระทำที่ไม่อาจยอมรับได้ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเกิดขึ้นในสถานการณ์สงคราม ความมั่นคง หรือภาวะฉุกเฉินใดก็ตาม เนื่องจากการกระทำความผิดดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (United Nations, 1948; United Nations, 1966) หลักการดังกล่าวได้รับการรับรองผ่านตราสารระหว่างประเทศหลายฉบับ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 7 ที่กำหนดไว้ในทำนองเดียวกัน

นอกจากนี้ ประชาคมระหว่างประเทศได้จัดทำอนุสัญญาเฉพาะเพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าวโดยตรง ได้แก่ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการกระทำอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) ค.ศ. 1984 ซึ่งกำหนดพันธกรณีให้รัฐภาคีต้องป้องกันมิให้เกิดการทรมาน สอบสวนกรณีที่ถูกร้องเรียน และลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance: ICPPED) ค.ศ. 2006 ซึ่งกำหนดให้การบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นความผิดร้ายแรงที่รัฐต้องดำเนินการป้องกัน ปรามปราม สอบสวน และเยียวยาผู้เสียหายอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ อนุสัญญาทั้งสองฉบับต่างบัญญัติไว้ชัดเจนว่า รัฐภาคีมีหน้าที่ต้อง "ป้องกัน" มิให้เกิดการทรมานหรือการสูญหาย และต้อง สอบสวน รวมถึง ลงโทษ ผู้กระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ หลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหานี้ไม่ใช่เพียงเรื่องของ การกระทำความผิดเฉพาะราย แต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่รัฐต้องมีหน้าที่เชิงรุก (Positive Obligation) ในการป้องกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งถือว่ามีความผิดโดยตรงในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน การที่รัฐเพิกเฉยหรือไม่ดำเนินการตามหน้าที่เหล่านี้ ย่อมถือเป็น "ความล้มเหลวของรัฐ" และอาจเข้าข่ายการละเมิดพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศด้วย

ดังนั้น แม้ว่าประเทศไทยจะมีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปรามปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 เพื่อรองรับพันธกรณีระหว่างประเทศ แต่ในทางปฏิบัติยังปรากฏข้อถกเถียงเกี่ยวกับการตีความบทบัญญัติ การบังคับใช้กฎหมาย และประสิทธิภาพของกลไกตรวจสอบเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะในประเด็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริง การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้เสียหาย และการกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ (Ministry of Justice, 2023; Cross Cultural Foundation, 2023) จึงทำให้การศึกษาปัญหาทางกฎหมายดังกล่าวยังมีความจำเป็น เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายและกลไกการบังคับใช้ให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานในต่างประเทศและประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายในต่างประเทศและประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายปัญหาเกี่ยวกับการป้องกัน และปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและหลักกฎหมายทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อใช้อธิบายขอบเขตการใช้อำนาจรัฐและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

1. ทฤษฎีสถิตธรรมชาติ

ทฤษฎีสถิตธรรมชาติอธิบายว่า สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นสิทธิที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและไม่ขึ้นอยู่กับ การรับรองของรัฐ โดยเฉพาะสิทธิในชีวิต ร่างกาย และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งรัฐมีหน้าที่คุ้มครองมากกว่าจำกัดสิทธิ (Locke, 1988)

2. ทฤษฎีสัญญาประชาคม

แนวคิดสัญญาประชาคมเสนอว่า รัฐได้รับความชอบธรรมจากการที่ประชาชนมอบอำนาจให้เพื่อรักษาความสงบและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ดังนั้น เมื่อรัฐหรือเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจเกินขอบเขตจนเกิดการทรมานหรือการทำให้บุคคลสูญหาย ย่อมถือเป็นการละเมิดต่อหลักความชอบธรรมของรัฐ (Rousseau, 1968)

3. หลักกฎหมายระหว่างประเทศตาม UNCAT

อนุสัญญาต่อต้านการทรมานกำหนดให้รัฐภาคีมีหน้าที่ป้องกัน สอบสวน และลงโทษการทรมานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่อาจอ้างสถานการณ์พิเศษเพื่อยกเว้นความรับผิดชอบ (United Nations, 1984)

4. หลักการตาม ICPED

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้สูญหาย กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ป้องกัน สอบสวน เปิดเผยข้อเท็จจริง และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างเหมาะสม (United Nations, 2006) โดยจากการสังเคราะห์แนวคิดและหลักกฎหมายดังกล่าว พบว่า การป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหายเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงทั้งหลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐ และความรับผิดชอบของรัฐในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลการวิจัย ได้แก่ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง คือ เอกสารทางวิชาการ อาทิ หนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ 2) เอกสารทางกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติ (โดยเฉพาะพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญตสุหาย พ.ศ. 2565) กฎกระทรวง ระเบียบ คำพิพากษาศาล รวมถึงเอกสารกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลออนไลน์และสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต จากหน่วยงานราชการ องค์กรระหว่างประเทศ และสถาบันการศึกษา

2. การรวบรวมข้อมูลการวิจัย ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารจากแหล่งข้อมูลดังกล่าว ค้นคว้าเอกสารและข้อมูลจากห้องสมุด สถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และฐานข้อมูลออนไลน์ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความเป็นปัจจุบันของข้อมูล โดยพิจารณาจากแหล่งที่มาและวันที่เผยแพร่ จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการศึกษา ได้แก่ (1) ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมาย (เช่น ทฤษฎีสหิทธิธรรมชาติ ทฤษฎีสัญญาประชาคม) ตลอดจนหลักสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญตสุหาย (UNCAT และ ICPPED) (2) บทบัญญัติทางกฎหมายไทยและกลไกของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทรมานและการบังคับให้นุญตสุหาย (3) สภาพปัญหา ข้อจำกัด และโครงสร้างอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย (4) ข้อเปรียบเทียบบทกฎหมาย แนวปฏิบัติ และกลไกการตรวจสอบกับกฎหมายต่างประเทศ (เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสาธารณรัฐฝรั่งเศส)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ได้แก่ ภายหลังจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลดังกล่าวมาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Qualitative Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักกฎหมาย และแนวทางการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นุญตสุหายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยมีมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักกฎหมายกับปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายต่อไป (Schreier, 2012; Elo & Kyngäs, 2008) และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Qualitative Content Analysis) คือ 1) วิเคราะห์เนื้อหาของกฎหมาย เอกสารทางวิชาการ ทฤษฎีทางกฎหมาย และปัญหาช่องว่างของกฎหมาย เพื่อสังเคราะห์หลักการสำคัญและข้อจำกัดในการบังคับใช้ 2) เปรียบเทียบบทบัญญัติของกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อค้นหาความเหมือน ความแตกต่าง ข้อบกพร่อง และนำมาสู่การเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหามกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการบังคับให้นุญตสุหาย โดยเจ้าหน้าที่รัฐให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ศึกษาความหมายแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย

ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย 1) ทฤษฎีสื่อสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights Theory) ยืนยันว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิในร่างกายและชีวิตมาแต่กำเนิด รัฐไม่อาจลิดรอนสิทธินี้ได้แม้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2) ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory) อธิบายว่าเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจไปกระทำการทรมานหรือบังคับให้บุคคลสูญหาย ย่อมถือเป็นการกระทำที่ผิดสัญญาประชาคม รัฐจึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำความผิดกล่าว และ 3) หลักกฎหมายระหว่างประเทศ การห้ามทรมานถือเป็นบรรทัดฐานเด็ดขาด (Jus Cogens) ที่ไม่สามารถยกเว้นได้ รัฐมีหน้าที่เชิงรุก (Positive Obligation) ในการป้องกัน สอบสวน และลงโทษผู้กระทำความผิด ตามหลักการของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (UNCAT) และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการบังคับให้สูญหาย (ICPPED)

2. ศึกษาเปรียบเทียบบทกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานในต่างประเทศและประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า บทกฎหมายต่างประเทศ (เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสาธารณรัฐฝรั่งเศส) มีกฎหมายบัญญัติความผิดฐานทรมานและบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นการเฉพาะ และมีองค์กรอิสระเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างแท้จริง เช่น ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีองค์กรที่สามารถเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวได้โดยไม่ต้องขออนุญาตล่วงหน้า (CGLPL) และสหราชอาณาจักรมีองค์กรอิสระ (IOPC) ตรวจสอบตำรวจโดยไม่ต้องรอคำร้อง และประเทศไทย แม้จะมีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญา UNCAT แล้ว แต่ยังขาดการจัดตั้งกลไกการตรวจสอบที่เป็นอิสระ ขาดระบบการฟื้นฟูเยียวยาที่ครบถ้วน และประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญา ICPPED และพิธีสารเลือกรับ OPCAT

3. ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายในต่างประเทศและประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาช่องว่างทางกฎหมาย มาตรา 4 กำหนดนิยาม การทรมาน ไว้แคบเกินไป โดยจำกัดว่าต้องมีเจตนาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือคำรับสารภาพ ทำให้ไม่ครอบคลุมการกระทำเพื่อการลงโทษหรือข่มขู่ นอกจากนี้ มาตรา 6 ยังสร้างภาระให้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์เจตนาพิเศษ ซึ่งเป็นเรื่องยากในทางปฏิบัติ และกฎหมายยังขาดการเอาผิดกรณี การทรมานโดยทางอ้อม เช่น การละเลยไม่ให้การดูแลทางการแพทย์ 2) ปัญหาโครงสร้างและอำนาจเจ้าหน้าที่รัฐ กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคง (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ และกฎอัยการศึก) อนุญาตให้ควบคุมตัวบุคคลได้ 7-30 วัน โดยไม่ต้องมีหมายศาลและขาดการตรวจสอบจากฝ่ายตุลาการ อีกทั้ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ยังไม่มีอำนาจเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวโดยไม่ต้องขออนุญาตล่วงหน้า ซึ่งขัดกับหลักการปารีส (Paris Principles) และ 3) ปัญหาความเป็นอิสระของการดำเนินคดี ระบบยุติธรรมไทยเกิดวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิด (Culture of Impunity) เนื่องจากการสอบสวนกระทำโดยหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน ขาดการจัดทำระบบฐานข้อมูลผู้ถูกควบคุมตัว (National Registry) และขาดบทบัญญัติทางกฎหมายที่รับรองสิทธิของครอบครัวผู้สูญหายในการรับรู้ความจริง (Right to Know)

4. ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายปัญหาเกี่ยวกับการป้องกัน และปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ

ผลการวิจัยพบว่า การแก้ไขนิยามและภาระการพิสูจน์ ควรขยายขอบเขตนิยามการทรมานในมาตรา 4 ให้ครอบคลุมการลงโทษ ช่มชู้ หรือการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้ตรงกับมาตรฐาน UNCAT และให้นำหลัก ภาระพิสูจน์กลับ (Reversal of Burden of Proof) มาใช้ โดยให้รัฐเป็นฝ่ายพิสูจน์ความบริสุทธิ์หากเกิดการบาดเจ็บหรือสูญหายระหว่างการควบคุมตัว การควบคุมอำนาจรัฐ และกลไกตรวจสอบ ควรแก้ไขกฎหมายให้การควบคุมตัวเกิน 48 ชั่วโมงต้องได้รับอนุญาตจากศาล และแก้ไข พ.ร.บ. กสม. ให้มีอำนาจเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวโดยอิสระ รวมถึงจัดตั้งกลไกป้องกันแห่งชาติ (NPM) ตามมาตรฐานสากล การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและครอบครัว ควรจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นอิสระ สร้างระบบลงทะเบียนผู้ถูกควบคุมตัวที่สามารถตรวจสอบได้ พร้อมทั้งรับรองสิทธิของครอบครัวในการติดตามข้อมูลและการเยียวยา และรัฐไทยควรเร่งให้สัตยาบันอนุสัญญา ICCPED

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความหมายแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานและการทำให้บุคคลสูญหาย พบว่า ประกอบด้วย 1) ทฤษฎีสสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights Theory) ยืนยันว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิในร่างกายและชีวิตมาแต่กำเนิด รัฐไม่อาจลิดรอนสิทธินี้ได้แม้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน 2) ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory) อธิบายว่าเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจไปกระทำการทรมานหรือบังคับให้บุคคลสูญหาย ย่อมถือเป็นการกระทำที่ผิดสัญญาประชาคม รัฐจึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำดังกล่าว และ 3) หลักกฎหมายระหว่างประเทศ การห้ามทรมานถือเป็นบรรทัดฐานเด็ดขาด (Jus Cogens) ที่ไม่สามารถยกเว้นได้ รัฐมีหน้าที่เชิงรุก (Positive Obligation) ในการป้องกัน สอบสวน และลงโทษผู้กระทำผิด ตามหลักการของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (UNCAT) และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการบังคับให้สูญหาย (ICPPED)

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทรมานในต่างประเทศและประเทศไทย พบว่า บทกฎหมายต่างประเทศ (เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และสาธารณรัฐฝรั่งเศส) มีกฎหมายบัญญัติความผิดฐานทรมานและบังคับบุคคลให้สูญหายเป็นการเฉพาะ และมีองค์กรอิสระเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างแท้จริง เช่น ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีองค์กรที่สามารถเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวได้โดยไม่ต้องขออนุญาตล่วงหน้า (CGLPL) และสหราชอาณาจักรมีองค์กรอิสระ (IOPC) ตรวจสอบตำรวจโดยไม่ต้องรอคำร้อง และประเทศไทย แม้จะมีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญา UNCAT แล้ว แต่ยังขาดการจัดตั้งกลไกการตรวจสอบที่เป็นอิสระ ขาดระบบการฟื้นฟูเยียวยาที่ครบถ้วน และประเทศไทยยังไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญา ICCPED และพิธีสารเลือกรับ OPCAT

3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายในต่างประเทศและประเทศไทย พบว่า ประกอบด้วย 1) ปัญหาช่องว่างทางกฎหมาย มาตรา 4 กำหนดนิยาม การทรมาน ไว้แคบเกินไป โดยจำกัดว่าต้องมีเจตนา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือคำรับสารภาพ ทำให้ไม่ครอบคลุมการกระทำเพื่อการลงโทษหรือข่มขู่ นอกจากนี้ มาตรา 6 ยังสร้างภาระให้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์เจตนาพิเศษ ซึ่งเป็นเรื่องยากในทางปฏิบัติ และกฎหมายยังขาดการเอาผิดกรณี การทรมานโดยทางอ้อม เช่น การละเลยไม่ให้เกิดการดูแลทางการแพทย์ 2) ปัญหาโครงสร้างและอำนาจเจ้าหน้าที่รัฐ กฎหมายพิเศษด้านความมั่นคง (พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ และกฎอัยการศึก) อนุญาตให้ควบคุมตัวบุคคลได้ 7-30 วัน โดยไม่ต้องมีหมายศาลและขาดการตรวจสอบจากฝ่ายตุลาการ อีกทั้ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ยังไม่มีอำนาจเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวโดยไม่ต้องขออนุญาตล่วงหน้า ซึ่งขัดกับหลักการปารีส (Paris Principles) และ 3) ปัญหาความเป็นอิสระของการดำเนินคดี ระบบยุติธรรมไทยเกิดวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิด (Culture of Impunity) เนื่องจากการสอบสวนกระทำโดยหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน ขาดการจัดทำระบบฐานข้อมูลผู้ถูกควบคุมตัว (National Registry) และขาดบทบัญญัติทางกฎหมายที่รับรองสิทธิของครอบครัวผู้สูญหายในการรับรู้ความจริง (Right to Know)

4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายปัญหาเกี่ยวกับการป้องกัน และปราบปรามการทรมานและการบังคับให้บุคคลสูญหายโดยเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่า การแก้ไขนิยามและการพิสูจน์ ควรขยายขอบเขตนิยามการทรมานในมาตรา 4 ให้ครอบคลุมการลงโทษ ข่มขู่ หรือการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้ตรงกับมาตรฐาน UNCAT และให้นำหลัก ภาระพิสูจน์กลับ (Reversal of Burden of Proof) มาใช้ โดยให้รัฐเป็นฝ่ายพิสูจน์ความบริสุทธิ์หากเกิดการบาดเจ็บหรือสูญหายระหว่างการควบคุมตัว การควบคุมอำนาจรัฐและกลไกตรวจสอบ ควรแก้ไขกฎหมายให้การควบคุมตัวเกิน 48 ชั่วโมงต้องได้รับอนุญาตจากศาล และแก้ไข พ.ร.บ. กสม. ให้มีอำนาจเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวโดยอิสระ รวมถึงจัดตั้งกลไกป้องกันแห่งชาติ (NPM) ตามมาตรฐานสากล การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและครอบครัว ควรจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นอิสระ สร้างระบบลงทะเบียนผู้ถูกควบคุมตัวที่สามารถตรวจสอบได้ พร้อมทั้งรับรองสิทธิของครอบครัวในการติดตามข้อมูลและการเยียวยา และรัฐไทยควรเร่งให้สัตยาบันอนุสัญญา ICPPED

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การอภิปรายผลประเด็นช่องว่างทางกฎหมายเรื่องนิยามและการพิสูจน์ ผลการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ยังมีช่องว่างสำคัญในเรื่องการกำหนดนิยามและองค์ประกอบความผิด ความแคบของนิยามการทรมาน กฎหมายไทยตามมาตรา 4 กำหนดว่าการทรมานต้องมีเจตนา "เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือคำรับสารภาพ" ซึ่งเป็นการตีความที่แคบเกินไป การบัญญัติเช่นนี้ขัดแย้งกับข้อ 1 ของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (UNCAT) ที่ครอบคลุมถึงการกระทำเพื่อการลงโทษ การข่มขู่ หรือการเลือกปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่รัฐอาจใช้ช่องว่างนี้หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบได้ หากอ้างว่าไม่ได้มีเจตนาเพื่อรีดข้อมูล ปัญหาภาระการพิสูจน์: มาตรา 6 สร้างภาระให้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์เจตนาพิเศษของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นไปได้ยากเมื่อผู้เสียหายอยู่ในความควบคุมของรัฐ ประเด็นนี้สามารถอภิปรายได้ว่าระบบกฎหมายไทยยังขาดการนำหลัก ภาระพิสูจน์กลับ (Reversal of Burden of Proof) มาใช้ ซึ่งต่างจากแนวทางของ

สาธารณรัฐฝรั่งเศสและแคนาดา หรือแนวคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งอเมริกา ที่วางบรรทัดฐานว่าหากเกิดความเสียหายขณะบุคคลอยู่ในการควบคุมของรัฐ รัฐต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน

2. การอภิปรายผลประเด็นปัญหาโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐและการขาดกลไกตรวจสอบ ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐไทยยังคงเอื้อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน การใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษ: การที่กฎหมายอย่าง พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และกฎอัยการศึก อนุญาตให้ควบคุมตัวบุคคลได้ 7-30 วัน โดยไม่ต้องมีหมายศาลและปราศจากการตรวจสอบจากตุลาการ ถือเป็นการขัดต่อทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory) ที่รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองสิทธิประชาชน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสหราชอาณาจักร ภายใต้กฎหมาย PACE กำหนดระยะเวลาควบคุมตัวสูงสุดเพียง 96 ชั่วโมง และต้องได้รับอนุมัติจากศาล ความเป็นอิสระขององค์กรตรวจสอบ ประเทศไทยขาดกลไกตรวจสอบที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง แม้จะมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) แต่การเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวยังต้องขออนุญาตล่วงหน้า ซึ่งขัดกับหลักการปารีส (Paris Principles) แตกต่างจากสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่มีองค์กรผู้ตรวจการทั่วไป (Défenseur des droits) ซึ่งสามารถตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวได้โดยไม่ต้องขออนุญาต

3. การอภิปรายผลประเด็นความเป็นอิสระของการดำเนินคดีและการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมหลบหลีกของระบบยุติธรรมในการเอาผิดเจ้าหน้าที่รัฐ (Culture of Impunity) และการเยียวยาผู้เสียหาย การสอบสวนที่ขาดความเป็นอิสระ การให้หน่วยงานต้นสังกัดเดียวกันสอบสวนเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำผิด นำไปสู่ปัญหาการช่วยเหลือกันเองและการข่มขู่พยาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อวิจารณ์ขององค์กรระหว่างประเทศ ประเทศไทยควรพิจารณาจัดตั้งกลไกการสอบสวนที่เป็นอิสระ เช่น Independent Office for Police Conduct (IOPC) ของสหราชอาณาจักร และการขาดมาตรการคุ้มครองตามหลัก ICCPED ประเทศไทยยังขาดระบบทะเบียนผู้ถูกควบคุมตัว (National Registry) ส่วนกลางที่ตรวจสอบได้ และขาดบทบัญญัติทางกฎหมายที่รับรอง สิทธิในการรับรู้ความจริง (Right to Know) ของครอบครัวผู้สูญหาย ซึ่งขัดกับมาตรา 24 ของอนุสัญญา ICCPED อย่างชัดเจน การขาดความชัดเจนนี้ทำให้ครอบครัวผู้สูญหายไม่ได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม แตกต่างจากประเทศโคลอมเบียหรือแคนาดาที่มีกฎหมายเฉพาะเพื่อรองรับสิทธิดังกล่าว การที่ไทยลงนามแต่ยังไม่ให้สัตยาบัน ICCPED จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการผลักดันให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายที่ปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

ข้อค้นพบ และองค์ความรู้ใหม่

1. องค์ความรู้เรื่องการนำหลัก "ภาระพิสูจน์กลับ" (Reversal of Burden of Proof) มาปรับใช้

1.1 ข้อค้นพบ กฎหมายไทยตามมาตรา 6 สร้างภาระให้ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ "เจตนาพิเศษ" ของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งในทางปฏิบัติทำได้ยากหากไม่มีพยานบุคคลหรือหลักฐานทางกายภาพ

1.2 องค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยเสนอองค์ความรู้ทางนิติศาสตร์ให้ประเทศไทยนำหลัก ภาระพิสูจน์กลับ มาใช้ โดยกำหนดหลักการว่า หากบุคคลได้รับบาดเจ็บหรือสูญหายขณะอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ให้รัฐมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ซึ่งประยุกต์มาจากหลักกฎหมายของแคนาดา สาธารณรัฐฝรั่งเศส และแนวคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งอเมริกา

2. การค้นพบข้อเท็จจริงของนิยามที่ยึดติดกับ เจตนาพิเศษ (Specific Intent)

2.1 ข้อค้นพบ นิยามคำว่า การทรมาน ตามมาตรา 4 ของไทยแคบเกินไป เพราะจำกัดเฉพาะการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือคำรับสารภาพ เป็นหลัก

2.2 องค์ความรู้ใหม่ ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า กฎหมายไทยยังไม่สามารถเอาผิดเจ้าหน้าที่ที่ใช้ความรุนแรงเพื่อวัตถุประสงค์อื่นได้ เช่น การทำร้ายเพื่อลงโทษ เพื่อข่มขู่ หรือเพื่อแสดงอำนาจ ผู้วิจัยจึงเสนอให้ขยายนิยามให้ครอบคลุมการกระทำเพื่อการลงโทษ การข่มขู่ หรือการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อ 1 ของอนุสัญญา UNCAT

3. การเสนอแนวคิดความผิดฐาน การทรมานโดยทางอ้อม (Indirect Torture)

3.1 ข้อค้นพบ ระบบกฎหมายไทยยังขาดการเอาผิดเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการเพิกเฉย ละเลย หรือกระทำโดยประมาท

3.2 องค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยเสนอองค์ความรู้ให้มีการบัญญัติความผิดฐาน การทรมานโดยทางอ้อม สำหรับเจ้าหน้าที่ที่ละเว้นหน้าที่อันเป็นสาระสำคัญ เช่น การไม่จัดให้ผู้ถูกควบคุมตัวได้รับการรักษาพยาบาลอย่างเหมาะสม หรือการปล่อยให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไร้มนุษยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (ECHR)

4. ข้อค้นพบความขัดแย้งเชิงโครงสร้างระหว่างกฎหมายต่อต้านการทรมานฯ กับกฎหมายพิเศษด้านความมั่นคง

4.1 ข้อค้นพบ กลไกการป้องกันการทรมานฯ ของไทยจะไร้ผล หากยังมีการบังคับใช้ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และกฎอัยการศึก ควบคู่กันไป เพราะกฎหมายพิเศษเหล่านี้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ควบคุมตัวบุคคลได้ 7-30 วัน โดยไม่ต้องมีหมายศาลและขาดการตรวจสอบจากฝ่ายตุลาการ

4.2 องค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่าสถานะยกเว้นทางกฎหมายเช่นนี้ขัดต่ออนุสัญญา ICCPED อย่างร้ายแรง และเสนอว่าการควบคุมตัวทุกประเภท (รวมถึงคดีความมั่นคง) ต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาล (ไม่เกิน 48 ชั่วโมง) เช่นเดียวกับมาตรฐานของสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร

5. ข้อค้นพบความไม่สอดคล้องของกลไกตรวจสอบตามหลักการปารีส (Paris Principles)

5.1 ข้อค้นพบ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ของไทย ยังต้อง ขออนุญาต จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน เข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัว

5.2 องค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยชี้ว่าข้อจำกัดนี้ขัดกับหลักการปารีส โดยตรง จึงเสนอแนวคิดในการจัดตั้งกลไกอิสระที่สามารถเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวได้ในลักษณะ ไม่ต้องขออนุญาตล่วงหน้า (Unannounced inspection) โดยอิงรูปแบบจากองค์กร CGLPL ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส หรือ IOPC ของสหราชอาณาจักร

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 การแก้ไขนิยามและองค์ประกอบความผิดตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ พ.ศ. 2565 ขยายนิยามการทรมาน เสนอให้แก้ไขมาตรา 4 โดยขยายขอบเขตนิยามคำว่า การทรมาน ให้กว้างขึ้น ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์อื่น ๆ ได้แก่ การลงโทษ การข่มขู่ การข่มเหง หรือการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อ 1 ของอนุสัญญา UNCAT รวมถึงนำแนวทางของส

สหราชอาณาจักร (มาตรา 134 แห่ง Criminal Justice Act 1988) และแคนาดา (มาตรา 269.1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา) มาปรับใช้ และนำหลัก ภาระพยานกลับ (Reversal of Burden of Proof) มาใช้ เสนอให้แก้ไขมาตรา 6 โดยกำหนดหลักการว่า หากบุคคลได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตขณะอยู่ในการควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ ให้สันนิษฐานเบื้องต้นว่าเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ และให้รัฐเป็นฝ่ายที่มีหน้าที่พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของสาธารณรัฐฝรั่งเศส แคนาดา และหลักการของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งอเมริกา (คดี Velásquez Rodríguez v. Honduras)

เพิ่มความผิดฐาน การทรมานโดยทางอ้อม ควรเพิ่มบทบัญญัติให้ครอบคลุมถึงการละเว้นหน้าที่ในการดูแลผู้ถูกควบคุมตัว เช่น การไม่จัดให้มีแพทย์ตรวจสุขภาพ ตามหลักการที่ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้วางไว้ในคดี Selmouni v. France และคดี Nevmerzhtsky v. Ukraine

1.2 การแก้ไขกฎหมายพิเศษด้านความมั่นคงและกลไกตรวจสอบอำนาจรัฐ จำกัดอำนาจการควบคุมตัวภายใต้กฎหมายพิเศษ เสนอให้แก้ไข พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และ พ.ร.บ. กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 โดยกำหนดให้การควบคุมตัวบุคคลเกิน 48 ชั่วโมง จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสมอ โดยนำแนวทางของสหราชอาณาจักร (PACE) และสหรัฐอเมริกา (Federal Rules of Criminal Procedure Rule 5) มาปรับใช้ พร้อมทั้งต้องรับรองสิทธิในการเข้าถึงทนายความทันทีและมีระบบแจ้งเตือนครอบครัวโดยไม่มีข้อกีดขวาง และเพิ่มอำนาจการตรวจสอบอิสระให้ กสม. เสนอให้แก้ไข พ.ร.บ. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ให้ กสม. สามารถเข้าตรวจสอบสถานที่ควบคุมตัวได้โดยไม่ต้องขออนุญาตล่วงหน้า เพื่อให้เป็นไปตามหลักการปารีส (Paris Principles) ดังเช่นอำนาจขององค์กร Défenseur des droits ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส และ IOPC ในสหราชอาณาจักร จัดตั้งกลไกป้องกันแห่งชาติ (NPM) ควรจัดตั้งกลไก National Preventive Mechanism ดังเช่นในประเทศนอร์เวย์ โดยมีอำนาจในการเผยแพร่ผลการตรวจสอบต่อรัฐสภาและสาธารณชนได้อย่างอิสระ

1.3 การแก้ไขกระบวนการดำเนินคดีและการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย จัดตั้งหน่วยงานสอบสวนอิสระ: เพื่อตรวจสอบการช่วยเหลือกันเองและลายนวลพินิจ รัฐควรจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีที่มีความเป็นอิสระ สำหรับกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้ต้องหา โดยเทียบเคียงกับระบบอัยการอิสระ (Independent Prosecutor) ในสหรัฐอเมริกา และองค์กร IOPC ในสหราชอาณาจักร พร้อมทั้งจัดตั้งระบบคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ จัดทำระบบทะเบียนผู้ถูกควบคุมตัว (National Registry) รัฐต้องเร่งจัดทำระบบทะเบียนกลางตามมาตรา 17 และ 18 ของ ICPPED ที่อนุญาตให้ญาติและองค์กรอิสระสามารถตรวจสอบได้

บังคับใช้การบันทึกภาพและเสียง กำหนดให้สถานที่ควบคุมตัวทุกแห่งต้องมีการบันทึกภาพและเสียงตลอด 24 ชั่วโมง ดังเช่นระบบที่ใช้ในประเทศสเปน

คุ้มครอง สิทธิในการรับรู้ความจริง (Right to Know) ของครอบครัว รัฐควรตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของครอบครัวผู้สูญหายในการรับรู้ความจริง การติดตามความคืบหน้า และสิทธิในการได้รับการเยียวยาทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ และสังคม ตามมาตรา 24 ของ ICPPED โดยศึกษาแนวทางจากอาร์เจนตินา, โคลอมเบีย (Law of Victims and Land Restitution Act, 2011) และแคนาดา (Missing Persons Act)

เร่งให้สัตยาบัน ICPPED รัฐไทยควรเร่งรัดการให้สัตยาบันต่ออนุสัญญา ICPPED อย่างเป็นทางการ เพื่อยกระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลอย่างสมบูรณ์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตจากการวิจัยเอกสารไปสู่การศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Research) โดยอาจใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ปฏิบัติงานด้านกฎหมาย ผู้เสียหาย หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจข้อจำกัดของการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติได้มากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในประเทศที่มีระบบคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เข้มแข็ง รวมถึงศึกษาผลกระทบของกฎหมายต่อผู้เสียหายและครอบครัวในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และจิตวิทยา เพื่อสนับสนุนการพัฒนานโยบายสาธารณะในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Cross Cultural Foundation. (2023). *Torture and Enforced Disappearance in Thailand*. Annual Report 2023.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115.
- Locke, J. (1988). *Two Treatises of Government*. Cambridge University Press.
- Ministry of Justice. (2023). *Manual on the Enforcement of the Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearance*. Act B.E. 2565.
- Rousseau, J.-J. (1968). *The Social Contract*. Penguin Books.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. Sage Publications.
- United Nations. (1948). *Universal Declaration of Human Rights*. (Res. 217 A (III)). Universal Declaration of Human Rights.
- United Nations. (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights (Treaty Series, Vol.999, p.171)*. International Covenant on Civil and Political Rights.
- United Nations. (1984). *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. Retrieved 5 January 2026, from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-against-torture-and-other-cruel-inhuman-or-degrading>
- United Nations. (2006). *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*. Retrieved 5 January 2026, from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-against-torture-and-other-cruel-inhuman-or-degrading>